

УДК 351.77

І. В. Сухара

здобувач

Інституту законодавства Верховної Ради України

МОДИФІКАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ КАДРІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена оновленню та модифікації механізмів державного управління професійною компетентністю кадрів екологічної сфери України. Досліджуються механізм діагностики рівня професійної компетентності, його складові інструменти та напрями їх вдосконалення в екологічній сфері України.

Ключові слова: модифікація, діагностика, механізми державного управління, екологічна сфера.

Постановка проблеми. Модифікація механізмів та інструментів державного управління рівня професійної компетентності кадрів в екологічній сфері набуває особливої актуальності на етапі реформування та формування оновленої комплексної системи екологічного бачення розвитку майбутньої України та діяльності щодо підвищення професійної кваліфікації державних кадрів цієї сфери на всіх управлінських рівнях.

Відзначимо, що екологічна освіченість особистості виявляється у її здатності приймати рішення, діяти на основі ієрархії суспільно і особистісно значущих цінностей та потреб, користуючись здобутими знаннями і набутими вміннями. Формування у громадянина здатності приймати рішення та діяти в інтересах збереження довкілля є провідною світовою тенденцією розвитку екологічної освіти, яка потребує переорієнтації основної уваги із забезпечення знань на опрацювання проблеми та знаходження важливих рішень. Останнім часом екологічна компетентність виступає визначним у світі критерієм та інтегрованим показником якості екологічної освіти [1, с. 208].

Недостатня науково-теоретична розробка управлінських аспектів формування і розвитку професійної компетентності державних службовців в екологічній сфері, наявність значних недоліків у забезпеченні розвитку кадрового потенціалу службового корпусу системи державного управління природоохоронною сферою обумовили вибір теми статті та подальшого наукового дослідження цього напрямку в державному управлінні.

Також актуальність роботи обумовлена прийняттям Верховною Радою України 10 грудня 2015 року нової редакції Закону України «Про державну службу», яким впроваджуються нові вимоги до професіоналізації державних службовців і необхідність модифікації механізмів державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу статті становлять праці О.Ю. Амосова, Г.В. Атаманчука, С.В. Дубенко, А.Б. Качинського, В.М. Олуйка, Л.А. Пашко, І.В. Розпутенка, О.І. Турчинова, Т.В.Черняк, Ю.С. Шемшученка та інших вітчизняних та зарубіжних вчених.

Мета статті. Завданням дослідження є розгляд механізмів діагностики рівня професійної компетентності, його складових інструментів та напрямів їх вдосконалення в екологічній сфері України.

Виклад основного матеріалу. Діагностику професійної придатності спеціалістів Т.В. Черняк пропонує здійснювати за такими необхідними характеристиками та якістьми: тип особи, мотиваційна структура, спрямованість особи, коефіцієнт комунікативних здібностей, коефіцієнт організаційних здібностей, тип поведінки у конфлікті, рівень емоційної агресії, рівень самоагресії, рівень вербальної агресії, рівень фізичної агресії, рівень предметної агресії [2, с. 81].

На нашу думку, механізм діагностики професійної компетентності кадрів спрямований на моніторинг таких завдань на шляху їхньої професіоналізації, як управління розвитком професійних якостей, формування ефективного корпусу службовців, забезпечення процесу

професіоналізації, контроль стану підготовки та перепідготовки державних службовців.

Діагностика професійної компетентності в екологічній сфері дає змогу виявити стан загального освітнього рівня; освоєння та використання екологічних знань, умінь та навичок; ефективність застосування екологічних норм і правил в управлінській діяльності; необхідність підвищення рівня професіоналізму з галузевих питань природоохоронної сфери державного управління.

Механізм діагностики професійної компетентності кадрів в екологічній сфері пропонуємо здійснювати за програмним методом, методом оцінювання, методом анкетування, діяльнісний методом.

Одним із інструментів визначення рівня професійної компетентності державних службовців екологічної сфери є програмний метод діагностики, що передбачає здійснення державної екологічної політики.

Державні екологічні програми передбачають заходи із покращення стану екологічних справ, в яких мають бути чітко визначені екологічні цілі щодо якості компонентів довкілля, що мають кількісне вираження; критерії та терміни досягнення екологічних цілей; всі види забезпечення програми (правове, нормативне, організаційне, економічне, інформаційне, кадрове тощо); система моніторингу програми та контролю досягнення цілей; конкретизація відповідальних за досягнення екологічних цілей щодо якості компонентів довкілля [3, с. 90].

Пропонуємо звернутись до найважливіших державних програм, в яких визначені складові державного управління сферою охорони навколишнього природного середовища, оскільки їх зміст визначає ті завдання, навички, уміння державних службовців в екологічній сфері, що в цілому формують у них професійну спроможність працювати у природоохоронних державних органах, установах та організаціях.

Верховною Радою України 21 вересня 2000 року було затверджено Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки [4].

Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки розроблена в контексті вимог щодо подальшого опрацювання, вдосконалення та розвитку екологічного законодавства України, а також відповідно до рекомендацій Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995 рік)

щодо питання формування Всеєвропейської екологічної мережі як єдиної просторової системи територій країн Європи з природним або частково зміненим станом ландшафту.

Цієї Програмою передбачені механізми забезпечення її реалізації: нормативно-правовий, фінансовий, науковий, організаційний, а також інформування про стан національної екологічної мережі та участь громадськості в її формуванні. Зокрема, організаційне забезпечення реалізації Програми здійснюватиме спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, до відання якого віднесені питання екології та природних ресурсів України, разом із заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади. На нього також покладається контроль за реалізацією Програми. Орган, що забезпечує організацію виконання Програми, щорічно має представляти Кабінету Міністрів України звіти та необхідну інформацію про хід виконання завдань Програми. Кабінет Міністрів України на підставі наданої інформації здійснює коригування програмних завдань, їх змісту та обсягів фінансування.

Для координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, тобто виконавців Програми, утворюється дорадчий орган – координаційна рада, до складу якої включаються посадові особи цих органів, а також представники громадських організацій, провідні вчені. На координаційну раду покладаються також функції щодо організації розроблення генеральної та регіональних схем формування національної екологічної мережі; підготовки пропозицій щодо включення національної екологічної мережі як спеціальної функціональної території загальнодержавного значення до Генеральної схеми планування території України; підготовки в разі потреби пропозицій про внесення змін до Програми; організації підготовки раз на 5 років національної доповіді про стан формування національної екологічної мережі.

Верховною Радою України 21 грудня 2010 року затверджено Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року [5].

Основними інструментами реалізації національної екологічної політики є міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін; оцінка впливу стратегій, програм, планів на стан навколишнього природного середовища; вдосконалення дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища;

екологічна експертиза та оцінка впливу об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища; екологічний аудит системи екологічного управління, екологічне маркування; екологічне страхування; технічне регулювання, стандартизація та облік у сфері охорони навколишнього природного середовища, природокористування та забезпечення екологічної безпеки; законодавство у сфері охорони навколишнього природного середовища; освіта та наукове забезпечення формування і реалізації національної екологічної політики; економічні та фінансові механізми; моніторинг стану довкілля та контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки; міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Окрему увагу у Стратегії приділено освітньому та науковому забезпеченню формування і реалізації національної екологічної політики. Зокрема, розроблення методологічних основ та запровадження безперервної екологічної освіти сприятимуть успішній реалізації національної екологічної політики.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 року було затверджено Державну цільову екологічну програму проведення моніторингу навколишнього природного середовища [6].

Метою цієї Програми є забезпечення розвитку єдиної державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, спрямованого на підвищення ефективності її функціонування; надання органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування і населенню своєчасної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, підвищення рівня екологічних знань громадян; визначення спільних пріоритетів під час планування дій суб'єктів системи моніторингу; створення єдиної мережі спостережень; технічне переоснащення та вдосконалення нормативно-методичного забезпечення системи моніторингу; узгодження елементів інформаційних технологій, що використовуються суб'єктами системи моніторингу.

Програма спрямована на поєднання зусиль усіх суб'єктів системи моніторингу для запобігання дублюванню функцій з моніторингу, створення єдиної мережі спостережень після оптимізації її елементів і програм, уніфікації та постійного вдосконалення технічного, методич-

ного, метрологічного, наукового забезпечення її функціонування.

Передбачається створення уніфікованого за відповідними напрямами методичного забезпечення моніторингу, яке повинно бути впроваджено під час проведення спостережень в єдиній мережі всіма суб'єктами системи моніторингу. Основою такого забезпечення повинні бути національні стандарти та стандарти ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища.

У зв'язку з цим створення і функціонування Державної системи екологічного моніторингу довкілля повинно сприяти здійсненню державної екологічної політики.

Отже, програмний метод діагностики професійної компетентності передбачає ті напрями екологічної політики, що слугують орієнтиром стану виконання завдань і функцій державних органів з охорони навколишнього природного середовища. Відповідно, від сформованості професійної компетентності в екологічній сфері залежить реальна здатність до реалізації положень державної екологічної політики. Програмний метод виступає індикатором в оцінці знань, умінь та навичок державних службовців, у виконанні ними своїх прямих службових завдань і обов'язків.

Метод оцінювання – це процес виявлення того, наскільки вирішені освітні завдання у процесі навчання.

Як відзначають науковці, оцінка діяльності службовців – це одна з найдавніших сфер практики і наукових досліджень. Водночас вона є такою, що потребує докорінного переосмислення (нового прочитання, сутнісного оновлення) в контексті нинішніх трансформаційних змін, яких зазнає українське суспільство і людина. За сталою європейською практикою, гарантією ефективності такого осмислення стає міждисциплінарний синтез, у центрі якого постає конкретна людина з її персональними матеріальними і духовними потребами, що дедалі стають все більш різноманітними. Адже нова особистість – це складна і багатознакова, своєрідна і неповторна сутність, органічно пов'язана з нинішніми динамічно змінними суспільними умовами, які штовхають її на шлях інтенсивного і безперервного розвитку. При цьому, якщо «зовнішні» суспільні чинники стають об'єктом різноманітних філософських, історичних, політичних, економічних, демографічних, соціологічних та інших гуманітарних досліджень, то

«внутрішні» – предметом не менш розгалуженого психологічного аналізу [7, с. 36].

Для більш достовірної інформації використовуються комбіновані методи оцінювання, які не лише розкривають особистісно-ділові якості окремих співробітників, а й створюють цілісну картину про кадровий склад, його культуру, структуру, технології роботи тощо. Методологія комбінованої методики об'єднує низку підходів щодо вивчення людини:

- психометрію, зорієнтовану на виявлення особистісних властивостей особи та її поведінки, здійснювані на основі періодичного вимірювання та порівняння результатів (у цьому випадку використовуються тести);

- соціально-психологічний опис поведінки, який дає змогу фіксувати конкретні факти, виділяти типову норму поведінки в конкретних ситуаціях чи окремих аспектах життєдіяльності;

- клінічні спостереження – метод, який дає змогу порівнювати індивідуальні прояви в конкретний момент для того, аби виявити оптимальний для конкретної особистості.

Кабінетом Міністрів України затверджено Положення про проведення атестації державних службовців [6]. Атестації підлягають державні службовці всіх рівнів, в тому числі ті, які внаслідок організаційних змін обіймають посади менше ніж один рік, якщо їх посадові обов'язки не змінилися. Особливості проведення атестації державних службовців, посади яких віднесені до I та II категорій, визначаються органами, що призначають їх на посади.

Оцінка компетенції державних службовців є складовою частиною процедури проведення щорічної оцінки та атестації. В такому аспекті її можна ототожнити з оцінкою персоналу, якою в економічній літературі вважають цілеспрямоване порівняння певних характеристик (професійно-кваліфікаційного рівня, ділових якостей, результатів праці) працівників з відповідними параметрами, вимогами, еталонами.

Практична реалізація оцінки індивідуальної компетенції повинна враховувати певні принципи:

- ознайомлення державних службовців із порядком, критеріями та показниками проведення щорічної оцінки;

- забезпечення достовірності оцінки фахової компетенції, що стосується рівня освіти, підвищення кваліфікації, стажу роботи;

- узагальнення пропозицій щодо руху кадрів та підвищення кваліфікації;

- врахування результатів оцінки при складанні річних планів роботи з кадрами, визначенні щорічної та перспективної потреби в кадрах, формуванні державного замовлення на підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації державних службовців, плануванні їх кар'єри.

Метод анкетування – це один з видів проведення опитування, що передбачає заповнення респондентом власноруч спеціального бланку із запитаннями анкети. Дослідники виокремлюють декілька видів анкетування залежно від того, за якими основними ознаками вони групуються: суцільне, вибіркоче, пряме, опосередковане, заочне, очне, пресове, поштове, роздаткове, групове, індивідуальне. Переваги метода анкетного опитування такі: відносна його доступність; найбільша уможливленість отримати інформацію про внутрішній стан, думки, самопочуття, оцінки та мотиви діяльності людей; фактична його універсальність (щодо можливості отримання необхідної інформації); оперативність; доступність чи легкість обробки первинної інформації. Різні види анкетування дають можливість отримати інформацію різного ступеня надійності й достовірності, що є природним через особливості процедур анкетування у різних випадках, індивідуальні якості та досвідченість анкетера. До загальних недоліків анкетування належать неможливість гнучкого реагування на процес отримання інформації, переведення його в інший бік, на більш цікаві, актуальні для дослідника аспекти; повернення незаповнених або заповнених частково анкету у разі використання поштового анкетування або ж через неухважність анкетера; існування певних обмежень у застосуванні окремих видів анкетування, що знижує достовірність отриманих даних.

З метою проведення ефективної та цілеспрямованої діяльності України з організації та координації заходів щодо охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання та відтворення природних ресурсів на перспективу розробляються та приймаються державні, міждержавні, регіональні, місцеві та інші територіальні програми. Порядок розробки державних екологічних програм визначений Кабінетом Міністрів України.

Складовою механізмом діагностики професійної компетентності державних службовців в екологічній сфері є діяльнісний метод. Цей компонент допомагає визначити цілі діяльності та стратегії їх реалізації, контактувати з представниками різних вікових та соціальних груп,

приймати рішення в нестандартних ситуаціях, самостійно розв'язувати професійні проблеми, адекватно оцінювати свої професійні здобутки. Зауважимо, що особистісний та інструментальний компоненти співвідносяться з діяльнісним як теорія із практикою.

Вдосконалення процесу підготовки державних службовців, підвищення рівня їх кваліфікації може здійснюватись за такими напрямками:

- забезпечення професійного відбору претендентів в органи державного управління;
- періодична атестація державних службовців;
- розробка та постійний перегляд критеріїв рівня професійної компетентності державних службовців;
- розвиток системи підвищення кваліфікації державних службовців.

Висновки і пропозиції. Отже, механізм діагностики професійної компетентності кадрів спрямований на моніторинг таких завдань на шляху їхньої професіоналізації, як управління розвитком професійних якостей державних службовців, формування ефективного корпусу державних службовців, забезпечення процесу професіоналізації державних службовців і контроль стану підготовки та перепідготовки державних службовців.

Слід відзначити, що механізм діагностики професійної компетентності кадрів в екологічній сфері дає змогу виявити стан загального освітнього рівня; освоєння та використання екологічних знань, умінь та навичок; ефективність застосування екологічних норм і правил в управлінській діяльності; необхідність підвищення рівня професіоналізму з галузевих

питань природоохоронної сфери державного управління.

Список використаної літератури:

1. Січко І.І. Екологічна компетентність як професійна складова підготовки майбутніх вчителів початкових класів / І.І. Січко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 7. – С. 205–209.
2. Черняк Т.В. Управление компетентностью государственных служащих (опыт Сибирской академии государственной службы) / Т.В. Черняк // Человек. Сообщество. Управление. – 2008. – № 2. – С. 71–83.
3. Тимощук К.А. Механізми державного управління в умовах кризового екологічного становища / К.А. Тимощук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. – 2014. – № 2 (2). – С. 89–92.
4. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки : Закон України від 21 вересня 2000 року № 1989-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 47. – Ст. 405.
5. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Ст. 218.
6. Про затвердження Загального порядку проведення щорічної оцінки виконання державними службовцями покладених на них обов'язків і завдань : Наказ Голодержслужби України від 31 жовтня 2003 року № 122 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 48. – Ст. 2546.
7. Моделі компетенцій державних службовців: наук. розробка / [авт. кол.: І.В. Клименко, Е.А. Афонін, А.В. Журавльов та ін.]. – К. : НАДУ, 2012. – 72 с.

Сухара И. В. Модификация механизмов государственного управления профессиональным развитием кадров экологической сферы Украины

Статья посвящена обновлению и модификации механизмов государственного управления профессиональной компетентностью кадров экологической сферы Украины. Исследуются механизмы диагностики уровня профессиональной компетентности, его составляющие инструменты и направления их совершенствования в экологической сфере Украины.

Ключевые слова: модификация, диагностика, механизмы государственного управления, экологическая сфера.

Sukhara I. V. Modification of the mechanisms of state control of professional development of environmental sphere of Ukraine personnel

The article is devoted to the renewal and modification of public administration professional competence of the environmental sphere of Ukraine personnel arrangements. We study the mechanism of diagnosing the level of professional competence and its constituent instruments and directions of their improvement in the environmental sphere of Ukraine.

Key words: modification, maintenance, governance mechanisms, environmental sphere.